

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KREDİ KARTI KULLANIMININ "REFAHA" ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ THE EFFECT OF CREDIT CARD USAGE ON "WELFARE": THE CASE OF TURKEY

Hasan YÜKSEL*
Mesude YÜKSEL**

Öz

Bu çalışmanın amacı kredi kartı kullanımının refah artışına etkilerini incelemektir. Bilindiği üzere Türkiye’de kredi kartı kullanımı her geçen gün artmakta; hatta “bağımlılık” haline gelmektedir. Bankalar arası Kart Merkezinin (BKM)Türkiye’de 2015 yılı Nisan, Mayıs, Haziran aylarını içeren II. Dönem verilerine göre toplam kredi kartı sayısı 57 803 261’e ulaşmıştır. Diğer taraftan Türkiye’de kullanılabilir gelir ile kredi kartı alışveriş tutarlarının özel nihai tüketime oranları da her geçen gün artış göstermektedir. Bu bağlamda kredi kartı borçları nedeniyle yasal takibe giren kişi sayısında astronomik bir artış olmasına rağmen çalışmada bireyin mutluluğu, huzuru, sosyal ve ekonomik yaşamının uyumuyla kısacası rahatıyla ön plana çıkan refah kavramı ile kredi kartı kullanımı arasında görece bir ilişki olduğu varsayılmaktadır. Çalışma genel olarak üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde kredi kartı ve refah kavramları ile ilgili kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın veri seti ve yöntemine değinilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise araştırma bulgularına yer verilmiştir. Kullanılan Pearson Correlation analizi sonucunda kredi kartı kullanımı ile refah arasında pozitif yönlü ($r=0,959$; $p<0,05$); yasal olarak takibe düşen borç miktarı ile refah arasında ($r=0,939$; $p<0,05$) pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Refahın kredi kartı kullanımı üzerindeki etkisine ait varyansı %91 olarak belirlenmiştir ($F=558144,483$; $49348,317=$. 33,931; $p<0,05$). Yasal takibe düşen borç miktarında meydana gelen artışa rağmen kredi kartı sayısının artışı refahı pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir ($F=600301,204$; $7191,596=$. 83,473; $p<0,05$).

Anahtar Kelimeler: Refah, Kredi Kartı, Tüketim.

Abstract

The objective of the research is to analyze the effects of credit card usage on welfare enhancement. As known, the usage of credit card has been increasing gradually; what’s more, it has converted into “addiction”. According to the Second Term data revealed by Bankalararası Kart Merkezi (Center for Interbank Card) in Turkey, that include the period of April, May, and June in 2015, the number of total credit card users has increased to 57.803.261. On the other hand, usable income and credit card shopping amount on the ratio of ultimate private consumption has been rising in Turkey as well. In this context, in the study, it is assumed that there is a close relationship between the concept of welfare that comes forth with its peculiarity encompassing individuals’ happiness, peace, compatibility of social and economic life; in short; the comfort of humans with the usage of credit card. The study consists of three parts. In the first part, literature review that includes the conceptual framework of credit card welfare. The second part focuses on the dataset and the method of the study. As for the last part, research findings were given. As a result of the Pearson Correlation Analysis, close relationship was ascertained between credit card usage and welfare($r=0,959$; $p<0,05$); and also between legal loans and welfare ($r=0,939$; $p<0,05$). The effects of credit card usage on welfare, so to say households’ monthly consumption, and its variance value was ascertained ($F=558144,483$; $49348,317=$. 33,931; $p<0,05$). In spite of the enhancement in the loans that are taken legal proceedings against, an increase in the number of credit cards has affected welfare in a positive and meaningful way ($F=600301,204$; $7191,596=$. 83,473; $p<0,05$).

Keywords: Welfare, Credit Card, Consumption.

GİRİŞ

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de her geçen gün kredi kartı kullanımı artış göstermektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte ülkeler arasındaki fiziki sınırların kalkması; mal, hizmet ve sermaye hareketliliklerinin ulus ötesi bir nitelik kazanması; ticari eğilimlere yönelik olarak ulusal ve uluslararası parametrelerin yeniden şekillenmesi ve tüketimin artışı gibi faktörlere bağlı olarak kredi kartı kullanımı da daha cazip hale gelmektedir. İnternet ve telekomünikasyon da yaşanan çığır açıcı gelişmeler, bankacılık hizmetlerinin buna bağlı olarak gelişmesi, taşınmasının ve elde edilebilirliğinin kolaylığı kredi kartlarının reel para aracı olarak kullanılmasını hızlandırmaktadır. Dolayısıyla günümüz şartlarında kredi kartı olmaksızın sosyo-ekonomik bir yaşam düşünmek neredeyse olanaksızdır.

Kredi kartı kullanımının ekonomik, ticari ve tüketim odaklı yönleri bulunmaktadır. Tüketimi hızlandırması yönüyle ekonomik ve ticari bir özellik taşıırken, borçlanmayı arttırması, parasızlığın psikolojik maliyetlerini azaltması ve mali gücü dikkate almadan bireyi tüketime motive etmesi yönüyle “tüketim” odaklı bir anlayışın yerleşmemesine zemin hazırlamaktadır. Bireylere borçlarını erteleme, taksitlendirme imkânı sağlayan kredi kartları bir bakıma tüketimi kolaylaştırmaktadır. Piyasa ekonomisi içerisinde

*Sorumlu Yazar: Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Çankırı, hasanyukse137@gmail.com

**Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Isparta, mesude_dgn@hotmail.com

tüketimin önemli bir yer tuttuğu düşüncesinden hareketle kredi kartları, bireylerin mal ve hizmetlere erişimini kolaylaştıran özellikleriyle ön plana çıkan refah ve refah ekonomisi kavramlarına katkı sağlamaktadır. Ancak Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezinin, Negatif Nitelikli Bireylere Kredi ve Kredi Kartı Eylül 2015 Raporuna göre bireysel kredi veya kredi kartı borcundan dolayı yasal anlamda takibe girenlerin sayısı, 2014 yılının Ocak-Eylül dönemine kıyasla %4 artmış ve toplamda 1 milyon 52 bin kişiye ulaşmıştır. Kredi borcu nedeniyle yasal olarak takibe giren kişi sayısı 2014'e kıyasla %10 artış göstermesine rağmen aynı dönemde kredi kartı borcu nedeniyle yasal olarak takibe alınan kişi sayısı %1 azalmış ve 788 bine gerilemiştir (www.habertürk.com.tr (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2015)). O nedenle bir taraftan tüketimi arttıran kredi kartları görece refah artışına olanak sağlarken diğer taraftan yasal olarak takibe alınan kredi kartı sahiplerinin sayısı da her geçen gün artış göstermektedir.

Çalışmanın temel konusu yasal takibe alınan kişi sayısı dikkate alındığında kredi kartı kullanımındaki artış ile görece refah artışına bağlı olarak tüketim harcamalarındaki artış arasındaki ilişkinin boyutunu saptamaktır. O nedenle çalışmanın genelinde refah, tüketimle ilişkili olarak değerlendirilmiş olup tüketim harcamaları refah için temel bir parametre olarak varsayılmıştır.

1. LİTERATÜR ÖZETİ

1.1. Kredi Kartı

Kredi kartı, "kart çıkaran kuruluşların müşterilerine belirli limitler dâhilinde açtıkları kredilerle, nakit kullanmaksızın mal ve hizmet alabilmeleri, nakit kredi çekebilmeleri için verdikleri ödeme aracıdır" (Kaya, 2009: 1). Başka bir tanıma göre, kredi kartı ilerleyen dönemde ödemek amacıyla üzerinde anlaşılan bireylerin mal ve hizmet satın almak amacıyla kullandıkları küçük karta denir (http://www.merriam-webster.com/dictionary/credit%20card (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2015)). Yılmaz'a (2000) göre ise kredi kartı, finansal kurum ve kuruluşların müşterilerine belirlenen limitler çerçevesinde verdikleri, onların ulusal veya uluslararası düzeyde alışveriş yapmalarına olanak sağlayan, mal ve hizmetlerin satın alınmasında bir araç olarak kullanılan ödeme yöntemidir (Yılmaz, 2000: 10). Bankalararası Kart Merkezi'ne (BKM) ait resmi internet sitesinde kredi kartı, "bankalar ve çıkartmaya yetkili kuruluşların müşterilerine belirli limitler dâhilinde açtıkları kredilerle, nakit kullanmaksızın mal ve hizmet alımı, nakit kredi çekme imkânı sağlamak için verdikleri ödeme aracı" olarak tanımlanmıştır (Bankalararası Kart Merkezi, www.bkm.com.tr/tanımlar/tanim.html, (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2015)).

Tablo 1. Literatürde Kredi Kartı ve İfade Ettikleri

Literatür	Kaynak
Kredi kartları yüksek teknolojinin bir sonucudur; fakat bir taraftan bireylere alışveriş özgürlüğünün kapısını açarken diğer taraftan onları borç batağına sürüklemektedir.	(Bernthal, Crockett ve Rose, 2005: 130).
Kredi kartları para talebini azaltacaktır.	(Stauffer, 2003-2004: 289)
Yüksek faiz oranlarıyla kredi kartına sahip olmak irrasyonel bir davranış olarak nitelendirilebilir. Fakat banka kredilerine kıyasla küçük işlem ücretlerine rağmen kredi kartı kullanımı bireylere likidite kolaylığı sağlaması nedeniyle daha caziptir.	(Brito ve Hartler, 1995: 400)
Tüketiciler kredi kartı kullanımı konusunda aşırıya kaçmakta ve bu bağlamda kredi kartını amacına uygun bir şekilde kullanmamaktadırlar. Özellikle gereksiz olan şeylerin alınması ödeme gücüne neden olmaktadır.	(Scott, III, 2007: 567)
Kredi kartı, kullanıcılarına öncelikle satın alma; sonrasında ödeme kolaylığı sağlama yönüyle uygun bir ödeme yöntemidir. Fakat buna rağmen kullanımı halen risklidir.	(Zhao, Zhao ve Song, 2009, 506)
Kredi kartları açık kart hizmeti sunması nedeniyle, kart kullanıcıları borçlu oldukları zaman bile kredi kartı kullanma eğilimi içindedirler. Kart sahiplerine riskli durumda oldukları bildirilmesine rağmen ters seçim gereği kart sahipleri daha fazla kredi kartı kullanmak istemektedirler.	(Park, 2004: 243)
Kredi kartları bir taraftan sahiplerine sunmuş olduğu nakit avantajları sayesinde popüleritesi her geçen gün artmasına rağmen diğer taraftan limitinin sınırlı olması ve borcun geç ödenmesi durumunda limitinin 3/1 oranında azalması gibi nedenlerle oldukça karmaşık aygıtlardır.	(Furletti, den alıntılayan Spencer, 2009, 804)

Mitchell ve Mickel (1999) kredi kartlarını müşterilerin ödemelerini sonra gerçekleştirmesine olanak sağlayan bir para kaynağı olarak tanımlamaktadırlar (Mitchell ve Mickel, 1999: 568-578). Teknolojide meydana gelen gelişmeler, kredi kartlarını uygun bir alım satım aracı haline getirmiştir (Phau ve Woo, 2008: 441-460). Orta sınıfın her geçen gün artan geliri kredi kartı kullanımı için önemli bir motivasyon kaynağı olma özelliği taşımaktadır. 2007 yılında Asya Pasifik bölgesinde kredi kartı işlem hacmi 1.3. trilyon dolara

ulaşmıştır(KPMG,www.kpmg.com.hk/en/virtual_library/Financial_services/Card_Payments.pdf Erişim Tarihi: 15 Kasım 2015).Japonya toplam işlem hacminin 209 milyar dolarlık kısmını Güney Kore ise 203 milyar dolarlık kısmını kredi kartları aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Diğer taraftan Hindistan ise mal ve hizmet alımının %70'ini kredi kartı yoluyla gerçekleştirmektedir. O nedenle dünyada kredi kartı kullanım alışkanlıklarının belirlenmesi mal ve hizmetlerin alım satımı açısından büyük bir önem arz etmektedir (Khare, Khare ve Singh, 2012: 236, 237). Bununla birlikte APACS tarafından 2006 yılında İngiltere'de gerçekleştirilen çalışmada 1995 yılından günümüze kadar kredi kartı kullanıcılarının sayılarının 14 milyonu geçtiği ve bunların 3/2'sini 18 yaş üstü bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir (APACS, 2006 ve Devlin, Worthington ve Gerrard, 2007: 90).

Kredi kartı ile ifade edilmek istenen bankada kullanılabilir kredinin varlığıdır. Bankadaki hesaplarda bulunan bu kredilerle hesaplarda para olmamasına rağmen alışveriş yapılabilir. Bankalar müşterilerinin gerçekleştirmiş olduğu alışverişlerinin bir aylık tutarını müşterileri adına ödemektedir. Banka müşterileri adına ödediği tutarları için hesap bildirim cetveli düzenlemekte ve bu bağlamda müşteri, borcunun tamamını ya da yasal olarak belirlenen minimum tutarını %20'sini ödemekte ve geri kalanını da belli bir faiz karşılığında kredilendirebilmektedir (Kaya, 2009: 1).

Türkiye'de Bankalararası Kart Merkezi'nin 2009 yılında gerçekleştirdiği Kart Monitör Araştırması saha verilerine göre kredi kartı kullanımı tüketicilerin alım güçlerini arttırması ve yaşamlarını kolaylaştırması açısından oldukça önemli bir yöntem ve araç olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kredi kartının kullanıcılar merkezinde önemi aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Bankalararası Kart Merkezi, Kart Monitör Araştırması, 2009; Apak ve Yılmaz, 2009: 39) :

- Peşin ve taksitli ödeme kolaylığı sunması (%42)
- Nakit ihtiyacını azaltarak alım gücünü arttırması (%42)
- Taksitlendirme ve erteleme imkânı ile mali sıkışıklıkları azaltması (%20)
- Ulusal sınırları ortadan kaldırarak uluslararası düzeyde alışverişe olana sağlaması (%20)
- İnternet üzerinden veya akıllı telefon aracılığıyla alışverişe olana sağlaması (%4).

1.2. Kredi Kartı Tarihi

1.2.1.Dünyada Kredi Kartı

Dünya tarihinde kredi kartı kullanımı ilk defa 1894 yılında, turizm sektöründe ve ABD'de başlamıştır. Aynı trend 20. yüzyılda da devam etmiş, yüzyılın başında birtakım petrol şirketleri ve mağazalar özellikle seçkin müşterilerine kart vermişlerdir. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki o dönemde kullanılmaya başlanan kredi kartları günümüzdeki kadar yaygın olmamakla birlikte aslında günümüzdeki anlamıyla bir kredi kartı olma özelliği de taşımamaktadır (Yılmaz, 2000: 84).

Başlangıçta "courtesy card" biçiminde kullanılan kredi kartları, karayolu taşımacılığında yakıt ihtiyacını gidermek amacıyla kullanılmıştır. Böylece müşteriler, üzerlerinde nakit taşımadan ödeme yapabilme imkânına kavuşurken diğer taraftan kredi kart hizmetini sağlayan kuruluşlar da kâr maksimizasyonlarını arttırmışlardır. Bu alışveriş biçimi alışveriş yapan (müşteri, alıcı) ile mal ve hizmet satan (satıcı) arasında gerçekleşmesi nedeniyle "iki taraflı sistem" olarak nitelendirilmiştir (Kaya, 2009: 9, 10). Görüldüğü üzere ilk defa ABD'de dar bir çerçevede kullanılan kredi kartları, özellikle ilk kredi kartlarını piyasaya süren kurum ve kuruluşları arayışa itmiş ve kredi kartı kullanımının arttırılması amacıyla kullanımı belirli bir bölgeyle sınırlı olmayan kredi kartlarının oluşturulması gerektiği anlayışı ön plana çıkarmıştır (Teoman, 1984: 14'ten alıntılan Kaya, 2009: 10).

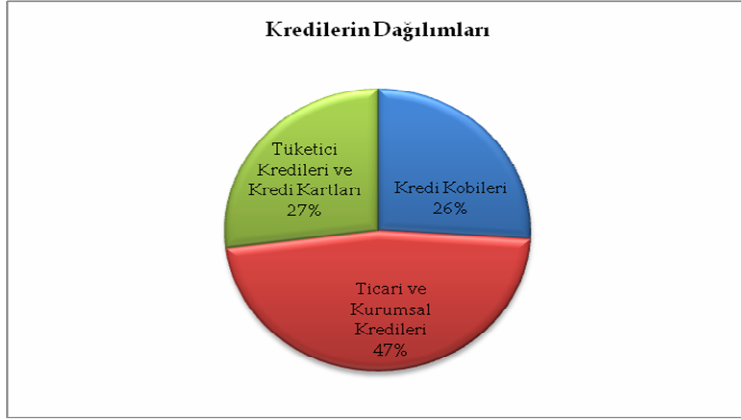
1.2.2. Türkiye'de Kredi Kartları

Kredi kartlarına ilişkin temel yasal düzenlemeler 2006 tarih 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu ile Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında çıkarılan Yönetmelik hükümleri ile gerçekleştirilmektedir. Kredi kartı 5464 Sayılı Kanun'un Tanımlar başlığını taşıyan 3. maddesinde "nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kart veya fiziki varlığı bulunmayan kart numarası" şeklinde tanımlanmıştır. Tanımda kredi kartının kullanıcılarına kredi imkânı sağlaması özelliğine vurgu yapılmasının yanı sıra mal ve hizmetin satın alınmasında kullanılan bir "ödeme yöntemi" olması da ön plana çıkarılmıştır. O nedenle "ödeme" ve "kredi" yöntemi olmak üzere kredi kartının iki temel işlevi bulunmaktadır (Apak ve Yılmaz, 2009: 39).

Türkiye'de ilk kredi kartı 1968'de Koç grubuna bağlı Setur A.Ş. tarafından Diners Club'tan yetki alınarak çıkarılmıştır. Sonraki yıllarda Türkiye'de kredi kartı kullanımı her yılartış göstermiş ve kredi kartı Türk toplumunda 1990'lı yıllara kadar temel ödeme aracı olarak daha çok nakit para ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmıştır. Ancak 1990'lı yılların ortalarına doğru kredi kartı kullanımı yaygınlaşmış ve alışverişlerde nakit paranın yerine geçmiştir (Tuğay ve Başgöl, 2007: 217). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun (BDDK) 2015 yılı verilerine göre Türkiye'de kredilerin dağılımı, toplam krediler içerisinde %27'lik oranla ticari ve kurumsal kredilerden sonra tüketici kredileri ve kredi kartları yoluyla

gerçekleşmektedir (Grafik 1; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, 2015: 10).

Grafik 1. Türkiye’de Kredilerin Dağılımları

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 2015: 10.

Tablo 2’de görüldüğü üzere Türkiye’de kredi kartı, POS, ATM ve Banka Kartı sayılarında geometrik artışlar söz konusudur. 2010 yılında 46 956 124 olan kredi kartı sayısı 2015 yılında 57 803 261’e, 1 823 530 olan POS sayısı 2 462 430’a, 27 649 olan POS sayısı 46 994’e, 69 916 462 olan banka kartı sayısı ise 110 476 540’a ulaşmıştır. Belirtilen yıllar içerisinde söz konusu kredi kartı ve banka kartı sayısında meydana gelen bu artış Türk toplumunun nakit avantajı sağlaması, para taşınmasına gerek kalmaması, kredi kartı kullanımının ulusal bir politika haline gelmesi gibi nedenlerle kredi kartıyla yapılan alışverişleri daha çok tercih ettiği anlaşılmaktadır (Tablo 2).

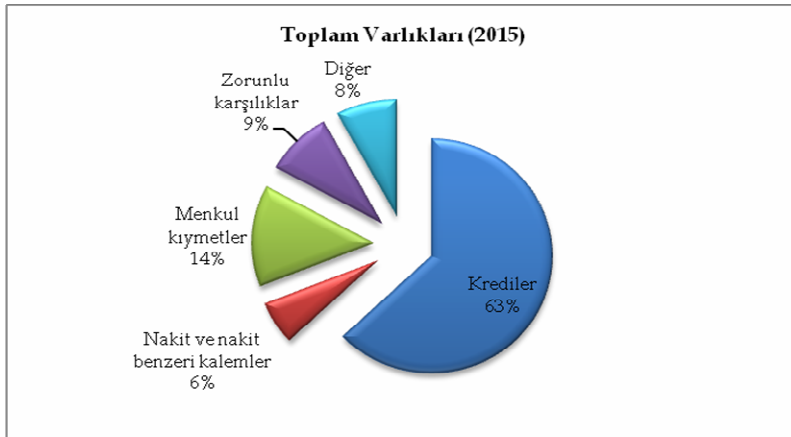
Tablo 2. 2010-2015 Yılları Arasında Kredi Kartı, POS, ATM ve Banka Kartı Sayısında Meydana Gelen Artış (Türkiye)

	Kredi Kartı Sayısı	POS Sayısı	ATM Sayısı	Banka Kartı Sayısı
2010	46 956 124	1 823 530	27 649	69 916 462
2011	51 360 809	1 976 843	32 462	81 879 926
2012	54 342 148	2 134 444	36 334	91 263 042
2013	56 835 221	2 293 695	42 011	100 164 954
2014	57 005 902	2 389 303	45 576	105 513 424
2015	57 803 261	2 462 430	46 994	110 476 540

Kaynak: <http://www.bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/> Erişim Tarihi: 16 Kasım 2015.

BDDK tarafından 2015 yılı Haziran ayında hazırlanan raporda Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların toplam varlıkları içerisinde kredilerin payı %63, menkul kıymetlerin payı %14, zorunlu karşılıkların payı %9 olarak gerçekleşmiştir. Bankaların toplam varlıkları içerisinde en fazla paya sahip olan kalem %63 ile kredilerdir. Tablo 2’de meydana gelen kredi kartı ve banka kartı sayılarında meydana gelen artışla uyumlu olarak Türkiye’de bankaların varlıklarını verdikleri krediler veya kredi kartları üzerinden sağladıkları kâr ve faiz gelirlerine bağlamak yanlış olmayacaktır. Yine Haziran 2015 yılı rakamlarına göre Türkiye’de bankacılık sektörünün gelir tablosunda faiz gelirleri 78 milyar TL ile en fazla gelir kalemini oluştururken faiz giderleri ise 41 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Haziran 2015 dönemi itibarıyla Türk Bankacılık sektörünün net dönem kârı 14 milyar TL olarak tespit edilmiştir (Grafik 2; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, 2015: 8).

Grafik 2. Türkiye’de Bankaların Toplam Varlıkları

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 2015: 4.

Tablo 3. 2010-2015 Yılları Arasında Yerli Kredi Kartlarının Yurtiçi Kullanımı (Türkiye)

İşlem Adedi			
	Alışveriş	Nakit Çekme	Toplam
2010	1 935 527 250	87 270 116	2 022 797 366
2011	2 153 048 293	95 691 363	2 248 739 656
2012	2 392 907 425	89 760 677	2 482 668 102
2013	2 593 111 101	89 258 500	2 682 369 601
2014	2 686 955 419	81 420 877	2 768 376 296
2015	1 419 943 263	43 578 044	1 463 521 307
İşlem Tutarı (Milyon TL)			
	Alışveriş	Nakit Çekme	Toplam
2010	208 625 14	21 757 20	230 382 35
2011	258 371 86	37 077 25	285 449 11
2012	323 836 84	31 270 44	355 107 28
2013	379 124 11	36 970 69	416 094 79
2014	420 974 98	44 020 08	464 995 07
2015	227 872 16	25 891 59	253 763 75

Kaynak: <http://www.bkm.com.tr/yerli-kredi-kartlarinin-yurt-ici-kullanimi/> Erişim Tarihi: 16 Kasım 2015.

2010-2015 yılları arasında BKM'nin Yerli kredi Kartlarının Yurtiçi Kullanımı istatistikleri de Türkiye'de kredi kartı kullanım sıklığı ve tutarı açısından oldukça faydalı bilgiler vermektedir. Bu anlamda Türkiye'de 2010 yılında kredi kartlarıyla yapılan alışveriş adedi 1 935 527 250 iken 2014 yılına kadar sistematik olarak artış göstermiş ancak 2013 yılında 2007 tarih ve 26458 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmeliğin 17'nci maddesinin üçüncü fıkrasının e bendi ile beşinci fıkrasının h bendinde meydana gelen değişiklikler sonucunda 2015 yılında kredi kartı ile gerçekleştirilen işlem adedi sayısı oldukça azalmıştır. Nitekim aynı yönetmeliğin 22. maddesinin birinci fıkrasında yapılan "Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartı almak isteyen kişilerin yasaklık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti, bir model veya skorlama sistemi sonuçları, müşterini tanı ilkeleri ile 27'nci madde uyarınca kurulacak bilgi alışverişi şirketlerinden temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorundadırlar. Bin Türk Lirasına kadar limitler hariç olmak üzere, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyi, kart hamili tarafından beyan edilen ve ilgili kuruluşlarca teyit edilen gelirler üzerinden tespit edilir. Kart çıkaran kuruluşların, müşterileri hakkında müşterinin kredi ödeme performansı, varlık ve yükümlülükleri, sosyal statüsü, eğitim düzeyi, yaşı ve benzeri ödeme gücünün değerlendirilmesinde etkili olabilecek hususlara ilişkin alacakları beyan ve temin edecekleri belgeler çerçevesinde yapacağı değerlendirmeler ilgili kuruluşça yapılacak teyit niteliğini taşır." şeklindeki değişiklik kredi kartı sahibi olmayı zorlaştırmakta ve bunu bireyin yasal statüsü, aylık ortalama geliri ve sosyo-ekonomik durumu gibi birtakım kriterlere bağlı olarak gerçekleştirileceğini hukuki güvence altına almaktadır (BDDK, Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik, 2013). Yasal kısıtlamaya rağmen 2015 yılında kredi kartı sayısı 57 803 261'e (Tablo 2), gerçekleştirilen işlem adedi ise neredeyse 1,5 milyara yaklaşmıştır (Tablo 3). 2015 yılı itibarıyla kredi kartları ile yapılan toplam alışverişin tutarı 227 872 16 milyon TL olarak gerçekleşirken nakit olarak çekilen miktar ise 25 891 59'a çıkmıştır (Tablo 3).

1.3. Kredi Kartı Alışveriş Tutarlarının Hanehalkı Tüketim Harcamaları Üzerine Etkisi

1998 yılında yaşanan ekonomik kriz ve Türkiye ekonomisinin yapısal sorunlarının beraberinde getirdiği kırılmalıklar ülke ekonomisinde daralmaya neden olmuş ve bu bağlamda ekonomideki daralma 1999 yılında daha da kronik hale gelmiştir. Ekonomik dalgalanmaya bağlı olarak özel tüketim harcamaları da kayda değer oranlarda azalmıştır. Örneğin, 1998 yılında 12 423 537 bin TL olan Hanehalkı nihai tüketim harcamaları 1999 yılında ekonomik yapıda meydana gelen kırılmalıklara paralel olarak 12 215 390 bin TL'ye gerilemiştir (Özkul ve Tapşın, 2010: 147). Bununla birlikte Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri de Türkiye'de alım gücünü düşürmüş ve Hanehalkı tüketim harcamalarında kayda değer oranlarda gerilemeye neden olmuştur. 2001 yılında uygulamaya konulan Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi, ülkede yaşanan ekonomik kriz nedeniyle iptal edilmesi, bu anketin doğruluk payını arttırmış ve ankete süreklilik kazandırmak suretiyle her yıl yapılmasına ilişkin kanaat de güçlenmiştir (Karakaş, 2003: 187). TÜİK verileri esas alınarak yapılan değerlendirmede Türkiye'de Hanehalkı aylık tüketim harcamaları 2010 yılında 1843 TL, 2011 yılında 2 120 TL, 2012 yılında 2 366 TL, 2013 yılında 2 572 TL ve son olarak da 2014 yılında 2 848 TL olarak belirlenmiştir. Hanehalkı bütçe araştırmasının 2014 yılı sonuçlarına göre; Türkiye genelinde hanehalkları tüketim harcamaları içinde en yüksek payı %24,8 ile konut ve kira harcamaları almıştır.

Hanehalkının en fazla harcama yaptığı gider kalemini ise %19,7 ile gıda ve alkolsüz içecekler oluşturmaktadır. Diğer taraftan hanehalkları toplam gelirlerinin %2,1'ini sağlığa, %2,4'ünü ise eğitim hizmetlerine harcamışlardır (TÜİK, Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2014).

1.4. Refah ve Refah Devleti Kavramları

Farklı kontekstlerde farklı tanımları yer almasına rağmen (Greve, 2008: 51) refah, "bireyin sağlığı ya da mutluluğu", ya da "devletin yoksul, hasta ya da işsizlere ödediği parasal tutar" olarak tanımlanmaktadır(<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/welfare> Erişim Tarihi: 17 Kasım 2015). Fitzpatrick'e (2001) göre refah, "mutluluk, güvenlik, tercihler, ihtiyaçlar, arzular ve görelî kıyaslamalardır."(Fitzpatrick, 2001: 5). Kelime anlamından da anlaşıldığı üzere refah, toplum içerisinde yaşayan bireyin mutluluğunu, huzurunu ve barışını temin edici uygulamalar sonucunda ortaya çıkan duyguların kamu vicdanındaki yansımalarıdır.

Refah kavramının tarihi zaman içerisinde tanımlardaki farklılıklara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Söz konusu bu farklılıklar içerisinde en fazla ön plana çıkan ayırım ise *fiziksel refah* ile *psikolojik refah* arasındaki farklılıklardır. Örneğin, ABD ve diğer gelişmiş ülkelerdeki çağdaş siyasi tartışmalarda, refah kelimesine sürekli negatif anlamlar yüklenmiştir. Yüzyılı aşkın bir süredir refah, modern hükümetlerin vatandaşlarının veya ailelerinin hayat standartlarını yükseltmek amacıyla kullandıkları bir enstrüman olma özelliği taşımaktadır. Daha geniş ifadesiyle refah, eğitim, sağlık, konut, kültür, işsizlik sigortası, çevre gibi hükümetler tarafından belirlenen bir dizi eylem planını içermektedir (Coatsworth, 1996: 1).

Kelime anlamı itibariyle "güzel bir yolculuk ya da seyahat yapmak" olarak tanımlanan ve emek arzını belirleyen önemli bir parametre olan refah kavramı, aslında hayatın merkezine olan yolculuğu simgelemektedir (Rescher, 1972: 3; Merkersson ve Saarela, 2004: 428). Refah kavramının doğasında devletin geliştirmiş olduğu sistematik bir eylem planı çerçevesinde sosyal sorunlarla mücadele ederek bireyin huzurunu temin etmek yatmakta ve bu bağlamda uygulanan refah politikalarının devlet eliyle organize edilen ve pratik sahada uygulamaya konulan politikalar olması gerektiği anlayışı ağır basmaktadır. O bakımdan devletin etkin bir aktör olmadığı toplumsal yapılarda refah politikalarından bahsetmek mümkün olmayacağı gibi ekonomik sistem de tamamen piyasa ekonomisinin ana figürlerine yani sermayeye teslim edilmiş olacak, bireyler "korumasız", "güvencesiz" varlıklara dönüştürülecek ve araçsallaştırılacaklardır. Dolayısıyla bireyi, daha geniş ölçekte sosyal yapının tamamını herhangi bir ayırım gözetmeden koruma altına almak amacıyla ortaya çıkan refah devleti, 1929 Ekonomik Krizi ile etkili bir şekilde uygulamaya konulan ve devletin sosyal eşitsizlikleri minimize etmek diğer taraftan sosyal refahı maksimize etmek amacıyla piyasa ekonomisine aktif bir şekilde müdahale edilmesi gerektiği anlayışını savunan bir öngörüyle ifade etmektedir. Bu modelde temel amaç piyasa ekonomisinin neden olduğu başarısızlıkları ortadan kaldırmak ve kamu gücünün etkin ve efektif bir şekilde piyasa ekonomisinin dizaynında kullanılmasına öncülük etmektir (Özdemir, 2005: 699; Briggs, 2000: 18, 19). O nedenle refah devleti "müdahaleci, düzenleyici, yeniden dağıtıcı ve girişimci" bir devlet anlayışını savunmaktadır (Alp, 2009: 266). Ören (2011) refah devletini "optimal bir nüfus, yani tükettiğinden çok üreten bir nüfus modeli geliştirerek, milli geliri arttırıcı önlemleri alıp, elde edilen gelirin adil bir şekilde dağılımını yapan ve vatandaşları arasındaki ekonomik dengesizlikleri aşgariye indirebilen ve sosyal politika çerçevesinde halkın refahını arttırmayı hedefleyen bir devlet anlayışıdır." şeklinde ifade etmiştir (Ören, 2011: 10).

Refah devleti, daha çok 20. yüzyılda gelişmiş kapitalist ülkelerde Keynesyen yaklaşımla özdeşleşen sosyal devlet anlayışının bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Az gelişmiş ülkelerde ise "kalkınma devleti" olarak ifade edilmiştir. Bu yönüyle refah devletinin ön plana çıkan özellikleri arasında karma ekonomik sistemi ekonomik bir politika aracı olarak benimsemesi; sosyo-ekonomik kalkınma ve refahı sağlayarak milli geliri arttırma hedefi; toplumda ve sosyo-ekonomik yapı içerisinde var olan gelir eşitsizliklerini minimize etme görev ve sorumluluğu üstlenmesi; sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin devletin temel görevleri olarak tanımlanması ve devletin piyasa ekonomisine etkili bir şekilde müdahale etmesi gerektiği şeklindeki yaklaşımlarıdır (Güleç, 2008: 48, 49).

Sosyal harcamalara göre refah devleti sınıflandırmaları da farklılaşmaktadır. Bu anlamda ön plana çıkmış iki tür sınıflandırma bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Esping-Andersen diğer ise Liebfried tarafından yapılan sınıflandırmadır. Esping-Andersen refah devletini ya da refah rejimlerini " (1) dekomüdfikasyon (piyasa mekanizmasından bağımsız olarak sosyal hakların genişletilmesi), (2) tabakalaşma (örn. gider eşitsizlikleri), (3) devlet-piyasa-aile üçlemesi (sosyal korumanın yöntemi) gibi parametreler ışığında değerlendirmeye çalışmıştır (Andersen, 1990: 21-23; Eppinghous ve Manow, 2001: 8). Esping-Andersen'in refah devletlerinin gruplandırılmasında referans niteliği taşıyan iki çalışmasının ilkinde, Esping Andersen liberal refah modeli (ABD, İngiltere), muhafazakâr veya Kıta Avrupası refah modeli (Fransa, Almanya, Belçika) ve sosyal demokratik ya da İskandinav model (İsveç Danimarka) olmak üzere 3 tür refah devleti modelinden bahsetmektedir (Özdemir, 2007: 131). Liebfried'in (1992) refah sınıflaması ise

daha çok Avrupa Birliği'nin güney kısmında yer alan ülkeleri kapsayan bir modeldir. Söz konusu bu refah sınıflandırması Özdemir tarafından Liebfried'in Titmuss'dan esinlenerek oluşturduğu "tam oluşmamış model (redimentary), "Katolik korporatist model" ya da "Latin kuşağı modeli (latin rim) olarak nitelendirilmiştir (Özdemir, 2007: 150-151; Taşçı, 2014: 40).

Esping-Andersen'in üçlü rejim şeklinde gerçekleştirdiği sınıflandırmasındaki ayırım, refah devletlerinin üzerine inşa edildiği farklı mantıksal çerçeveye ve refah devletlerinin sosyal sorunlara gösterdiği reflekslere bağlı olarak değişkenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde yaygın olan sosyal demokratik refah modelinde (İskandinav modeli), devletin vatandaşlarına sosyal koruma sağlamak amacıyla sağlık, eğitim gibi birtakım hizmetleri piyasa ekonomisinin temel parametrelerinden bağımsızlaştırarak vermeye çalışması esastır. Bu refah modelinde esas olan "hak" kavramının evrensel bir değer taşımasıdır (Özdemir, 2007: 132).

Tablo 4. Esping Andersen'in Refah Devleti Sınıflaması (1990)

Refah Devleti Modelleri	Ülkeler				
Sosyal Demokrat	Norveç	İsveç	Danimarka	Finlandiya	Hollanda
Liberal	Amerika	Kanada	İsviçre	Avustralya	Japonya
Muhafazakâr	İtalya	Fransa	Avusturya	Almanya	Belçika
Sınıflanamayanlar	İrlanda	Yeni Zelanda	İngiltere		

Kaynak: Andersen, 1990: 74.

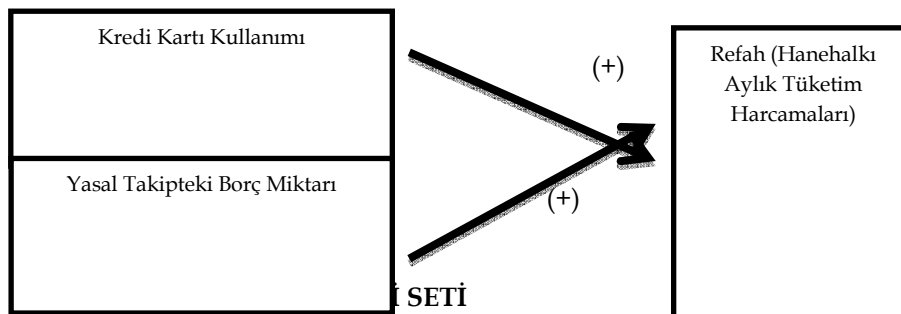
Kıta Avrupası'nın muhafazakâr refah devleti sistemi ise, daha çok korporatist özellikleri olan bir sistemdir. Sosyal haklar tamamen piyasa dinamiklerinden bağımsız düşünülmemesine rağmen "sosyal piyasa ekonomisi" olarak ifade edilen piyasaya yönelik sınırlı da olsa bir eleştiri söz konusudur. Evrensel (üniversal) sistem yerine sigortacılık temeli üzerine kurulu bir sistemdir. Bireyleri piyasa risklerinden sistematik anlamda korumaya çalışsa da toplumda var olan sosyal eşitsizlikler varlıklarını korumaya devam etmektedir (Özdemir, 2007: 132).

Anglo Amerikan demokrasilerle özdeşleşmiş olan liberal (veya piyasa merkezli) model ise, klasik anlamda yoksullukla mücadele amacıyla çıkarılan yasaların bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu bu refah modelinde refah devleti, piyasa merkezli risklere ve bu risklerin olumsuz sonuçlarına karşı etkin bir aktör olmaya çalışmakta ve refahın "özel olarak örgütlenmesi" esas kabul edilmektedir (Özdemir, 2007: 133).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ ve MODELİ

Araştırmada 2010-2014 yılları arasındaki kredi kartı sayısı, aylık tüketim harcamaları ve yasal takipteki kredi kartı borç miktarı verileri dikkate alınarak Türkiye'de kredi kartı kullanımında meydana gelen artış ile refah arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada kredi kartı kullanımı ile refah arasındaki ilişkinin tespitinde SPSS 20.0 (Statistical Package for the Social Sciences) kullanılarak elde edilen Korelasyon Analizi ve Regresyon Analizi sonuçlarına yer verilmiştir. İki değişken arasındaki ilişkinin tespitinde korelasyon analizi kullanılırken bu değişkenlerin birbirlerini etkileme düzeylerinin saptanmasında regresyon analizinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle tüketim harcamalarında meydana gelen artış ile vurguladığı temel parametrelerden hareketle refah kavramı özdeşleştirilmiştir. Nitekim, tüketim harcamalarının azalması, Hanehalkı için refah seviyesinin azalmasına neden olmaktadır (Ibanez ve Moya, 2006: 7). Diğer taraftan Hanehalkının toplam tüketimi, refah seviyesinin ölçülmesinde oldukça önemli bir veri olarak kullanılmaktadır (Brzozowski, 2007: 228; Huffman, 2005: 6; Carrera, Cabballe ve Raurich, 2006: 557, 558; İşsizlik, tüketim harcamalarındaki düşüş ve refahın azalması ile ilgili ayrıca bkz. Melkersson ve Saarela, 2004: 409). O nedenle çalışmada refah ile kredi kartı ilişkisi açıklanırken Hanehalkının tüketim harcamaları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın modeli aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada kredi kartı sayıları ile ilgili veri seti elde edilirken Bankalararası Kart Merkezi tarafından 6 aylık periyodlar halinde yıllık olarak yayınlanan istatistiksel veriler dikkate alınırken, tüketim harcamalarının tespit edilmesinde ise TÜİK tarafından yayınlanan tüketim harcamaları raporları dikkate

alınmıştır. Yasal takipteki kredi/kredi kartı borç verilerinin elde edilmesinde ise 2015 Haziran dönemine ait BDDK raporundan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda Türkiye’de 2010-2014 yılları arasında kredi kartı sayıları, tüketim harcamaları (aylık) ve yasal takipteki kredi/ kredi kartı borç miktarında meydana gelen değişim aşağıdaki tabloda belirtildiği şekliyledir.

Tablo 5. 2010-2014 Yılları Arasında Kredi Kartı Sayıları, Tüketim Harcamaları (Aylık) ve Yasal Takipteki Kredi/ Kredi Kartı Borç Miktarında Meydana Gelen Değişim

	Kredi Kartı Sayıları	Tüketim Harcamaları (Aylık)	Yasal Takipteki Kredi Kartı/Tüketici Kredileri Borç Miktarı
2010	46 956 124	1 843 TL	7 000 000 000
2011	51 360 809	2 120 TL	7 000 000 000
2012	54 342 148	2 366 TL	8 000 000 000
2013	56 835 221	2 572 TL	10 000 000 000
2014	57 005 902	2 848 TL	12 000 000 000
2015	57 803 261		15 000 000 000
	Kaynak: Bankalar arası Kart Merkezi (BKM)	Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)	Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK, Haziran 2015)

Kaynak: Bankalar arası Kart Merkezi (BKM), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK, Haziran 2015).

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde 2010-2014 yıllarını kapsayan dönem içerisinde Türkiye’de kredi kartı sayıları ile refahla ilişkilendirilen Hanehalkı aylık tüketim harcamaları (refah) arasındaki ilişki Pearson Korelasyon analizi kullanılarak araştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kredi kartı sayısındaki artış ile Hanehalkı aylık tüketim harcamaları (refah) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,959$; $p<0,05$). Başka bir ifadeyle kredi kartı sayısındaki artış aylık ortalama tüketim harcamalarını yani refahı arttırmaktadır. İki değişken arasındaki ilişkiyi gösteren tablo aşağıda verilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Kredi Kartı Sayısındaki Artış ile Hanehalkı Aylık Tüketim Harcamaları (Refah) Arasındaki İlişki

Değişken	r	p
Kredi Kartı Sayısı		
Hanehalkı Aylık Tüketim Harcamaları (refah)	0,959	0,010

*%5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Çalışmada ayrıca kredi kartı sayısındaki artış ile yasal takipteki borç miktarı arasındaki ilişki de tespit edilmeye çalışılmıştır. İki değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda kredi kartı sayısında meydana gelen artışla yasal takipteki borç miktarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,959$; $p<0,05$). Elde edilen bu sonuç kredi kartı sayısındaki artışın Hanehalkı tüketim harcamalarını yani refahı azaltacağı konusundaki endişeleri de arttırmaktadır (Tablo 7).

Tablo 7. Kredi Kartı Sayısındaki Artış ile Yasal Takipteki Borç Miktarı Arasındaki İlişki

Değişken	r	p
Kredi Kartı Sayısı		
Yasal Takipteki Borç Miktarı	0,959	0,010

*%5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yasal Takipteki Artış ile Hanehalkı Tüketim Harcamaları (Refah) Arasındaki İlişkinin ölçümünde kullanılan korelasyon analizi sonucunda yasal takipteki borç miktarı ile Hanehalkı aylık tüketim harcamaları (refah) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,939$; $p<0,05$). Beklenenin aksine yasal olarak takibe düşen kredi kartı sayısındaki artış refahı pozitif olarak etkilemektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Yasal Takipteki Artış ile Hanehalkı Tüketim Harcamaları Arasındaki İlişki

Değişken	r	p
Yasal Takipteki Borç Miktarı		
Hanehalkı Tüketim Harcamaları (Refah)	0,939	0,018

*%5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Çalışmada kredi kartı sayısındaki artışın bağımsız değişken, tüketim harcamalarındaki artışın (refah) ise bağımlı değişken olarak belirlendiği doğrusal regresyon analizi sonuçları da yer verilmiştir. İki değişken arasındaki doğrusal ilişki

$$Y=B_0+B_1x \quad (1)$$

formülü ile verildiğinden hareketle, çalışmada bağımlı değişkenin tüketim harcamaları ($Y_{\text{tüketim harcamaları}}$), bağımsız değişkenin ise B_1 (kredi kartı sayısı) olarak belirlendiği regresyon modelinin gösterimi aşağıdaki gibidir.

$$Y_{\text{(tüketim harcamaları, refah)}}=B_0+B_1 (\text{kredi kartı sayısı})+B_2x_2+\dots+B_px_p \quad (2)$$

2 numaralı regresyon modeli kullanılmak suretiyle elde edilen regresyon analizi sonuçları Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. Katsayılarla İlişkin İstatistikler

Değişken	R	R ²	Standart Hata	t	p
Kredi Kartı Sayısı	0,959	0,919=0,892	128,25	-2,915	0,01

Tablo 10. Katsayılarla İlişkin Varyans Analizi Tablosu

DK	KT	St	KO	F	p
Toplam	607492,800	4			
Regresyon	558144,483	1	558144,483	33,931	0,01
Artık	49348,317	3	16449,439		

* r=0,959; R²= 0, 919=0,892

Tablo 8’deki R2 değerlerine hareketle R² sütunundaki değerlerden bağımsız değişken konumunda olan “Kredi Kartı Sayısı” bağımlı değişken durumundaki “Tüketim Harcamaları (Refah)” değişkenine ait varyansı %91 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile kredi kartı sayısındaki artışın %54’ünün refah artışına bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan ANOVA analizi sonucunda ANOVA tablosunda bulunan anlamlılık sütunundaki değer ise söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin p<0,01 düzeyinde istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (F=558144,483; 49348,317=. 33,931; p<0,05) (Tablo 9, 10).

Çalışmada

$$Y_{(\text{tüketim harcamaları, refah})} = B_0 + B_1 (\text{kredi kartı sayısı}) + B_2 (\text{yasal takipteki borç miktarı}) \quad (3)$$

şeklindeki formülden hareketle kredi kartı sayısındaki artışın ve yasal takipteki borç miktarında meydana gelen yükselmenin bağımsız değişken, tüketim harcamalarındaki artışın (refah) ise bağımlı değişken olarak belirlendiği çoklu regresyon analizi sonuçları da yer verilmiştir. İkili regresyondan farklı olarak çoklu regresyonda birden fazla bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki kümülatif etkisi araştırılmaktadır (Eymen, 2007: 96). Bu bağlamda kredi kartı sayısı ve yasal takipteki borç miktarı değişkenlerinin tüketim harcamaları (refah) üzerindeki etkisinin gücü ölçülmüştür.

Tablo 11. Katsayılarla İlişkin İstatistikler

Değişken	R	R ²	Standart Hata	t	p
Kredi Kartı Sayısı	0,994	0,988=0,976	59,96497	-2,399	0,01
Yasal Takipteki Borç Miktarı					

Tablo 12. Katsayılarla İlişkin Varyans Analizi Tablosu

DK	KT	St	KO	F	p
Toplam	607492,800	4			
Regresyon	600301,204	2	300150,602	83,473	0,01
Artık	7191,596	2	3595,798		

*r=0,994; R²=0,988=0,976

R² sütunundaki değerlerden hareketle kredi kartı sayısındaki artışın ve yasal takipteki borç miktarında meydana gelen yükselmenin bağımsız değişken, tüketim harcamalarındaki artışın (refah) ise bağımlı değişkenine ait varyansı %99 oranında açıkladığı, başka bir ifadeyle tüketim harcamaları (refah) değişkeninin %99 oranında bu değişkenlere bağlı olarak şekillendiği tespit edilmiştir. Yapılan ANOVA analizi sonucunda ANOVA tablosunda bulunan anlamlılık sütunundaki değer ise söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin p<0,01 düzeyinde istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (F=600301,204;7191,596=. 83,473; p<0,05) (Tablo 11, 12).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kredi kartı kullanımında astronomik artışlar meydana gelmektedir. 2015 yılında BKM tarafından açıklanan verilere göre Türkiye’de kredi kartı sayısı 57 803 261’ine ulaşmıştır. Esas olan bireylerin kredi kartı sahibi olmalarının arkasındaki itici gücün tespit edilmesidir. Çalışmanın temel çıkış noktası yasal takipteki borç miktarı sayısındaki artışa rağmen kredi kartı sayısında meydana gelen artış ile Hanehalkı aylık tüketim harcamaları arasındaki ilişkinin tespit edilmesidir. Literatür çalışması sonucunda Hanehalkı aylık tüketim harcamaları ile refah artışı arasında bir ilişkinin varlığı tespit edilmiş (Ibanez ve Moya, 2006: 7; Brzozowski, 2007: 228; Huffman, 2005: 6; Carrera, Cabballe ve Raurich, 2006: 557, 558; İşsizlik, tüketim harcamalarındaki düşüş ve refahın azalması ile ilgili ayrıca bkz. Melkersson ve Saarela, 2004: 409) ,bu bağlamda kredi kartı sayısındaki artışın refaha olan etkisi ölçülürken Hanehalkı

aylık tüketim harcamaları değişkeni verilerinden faydalanılmıştır. Kredi kartı sayısı ile Hanehalkı aylık tüketim harcamaları (refah)ve yasal takipteki borç miktarı arasındaki ilişkinin tespit edilmesinde Pearson Korelasyon analizi yapılırken kredi kartı bağımsız değişkeninin Hanehalkı aylık tüketim harcamaları (refah) üzerindeki etki gücü yani ne düzeyde açıkladığının belirlenmesinde regresyon analizinden faydalanılmıştır. Araştırmanın bir ileri aşamasında kredi kartı sayısındaki artışın ve yasal takipteki borç miktarında meydana gelen yükselmenin bağımsız değişken, tüketim harcamalarındaki artışın (refah) ise bağımlı değişken olarak belirlendiği çoklu regresyon analizi sonuçları da yer verilmiştir.

Yapılan Pearson Korelasyon analiz sonucunda kredi kartı sayısındaki artış ile Hanehalkı aylık tüketim harcamaları (refah) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,959$; $p<0,05$). Başka bir ifadeyle kredi kartı sayısındaki artış aylık ortalama tüketim harcamalarını yani refahı arttırmaktadır. Yine Yasal Takipteki Artış ile Hanehalkı Tüketim Harcamaları (Refah) Arasındaki İlişkinin ölçümünde kullanılan korelasyon analizi ölçümünde kullanılan korelasyon analizi sonucunda yasal takipteki borç miktarı ile Hanehalkı aylık tüketim harcamaları (refah) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,939$; $p<0,05$). Beklenenin aksine yasal olarak takibe düşen kredi kartı sayısındaki artış refahı pozitif olarak etkilemektedir.

Kredi kartı sayısındaki artış ile yasal takipteki borç miktarı arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda kredi kartı sayısında meydana gelen artışla yasal takipteki borç miktarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,939$; $p<0,05$). Elde edilen bu sonuç kredi kartı sayısındaki artışın Hanehalkı tüketim harcamalarını yani refahı azaltacağı konusundaki endişeleri de arttırmaktadır

Araştırmada R^2 değerlerine hareketle R^2 sütunundaki değerlerden bağımsız değişken konumunda olan "Kredi Kartı Sayısı" bağımlı değişken durumundaki "Tüketim Harcamaları (Refah)" değişkenine ait varyansı %91 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile kredi kartı sayısındaki artışın %54'ünün refah artışına bağlı olduğu tespit edilmiştir ($F=558144,483$; $49348,317=$. $33,931$; $p<0,05$). Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda R^2 sütunundaki değerlerden hareketle kredi kartı sayısındaki artışın ve yasal takipteki borç miktarında meydana gelen yükselmenin bağımsız değişken, tüketim harcamalarındaki artışın (refah) ise bağımlı değişkenine ait varyansı %99 oranında açıkladığı, başka bir ifadeyle tüketim harcamaları (refah) değişkeninin %99 oranında bu değişkenlere bağlı olarak şekillendiği tespit edilmiştir ($F=600301,204$; $7191,596=$. $83,473$; $p<0,05$).

Yasal takibe düşen borç miktarında meydana gelen artışa rağmen kredi kartı sayısının artışı refahı pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir ($F=600301,204$; $7191,596=$. $83,473$; $p<0,05$). Yasal takibe düşen borç miktarı refah artışını engelleyen bir parametre değildir.

Çalışmanın en büyük sınırlılığı BKM tarafından sadece son beş yıla ait kredi kartı, POS, ATM, Banka Kartı sayılarına ulaşılabilir olmasıdır.

KAYNAKÇA

- ALP, Salih (2009). "Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör", *Maliye Dergisi*, S. 156, s. 265-279.
- ANDERSEN, Esping (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Oxford, USA: Polity Press Publication.
- APACS (2006). *UK Payment Statistics*, London: Association for Payment Clearing Services.
- APAK, Sudi; YILMAZ, Güneş (2009). "Finansal Kriz Döneminde Türkiye'de Kredi Kartları", *Journal of Accounting and Finance*, Is. 44, s. 38-45.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) (2015). *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri*, Haziran.
- Bankalararası Kart Merkezi, Kart Monitör Araştırması (2009). *Basın Bülteni*.
- Bankalararası Kart Merkezi, www.bkm.com.tr/tanimler/tanum.html, (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2015)
- BDDK, Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (2013).
- BERNTHAL, Matthew J; CROCKETT, David; ROSE, Randall L (2005). "Credit Cards as Lifestyle Facilitators", *Journal of Consumer Research*, Vol. 32, No. 1, s. 130-145.
- BRIGGS, A (2000). "The Welfare State in Historical Perspective", C. Pierson, F.G Castles (Ed.), *The Welfare State Reader*, Cambridge: Polity Press Publication.
- BRITO, Dagobert L.; HARTLER, Peter R (1995). "Rationality and Credit Cards", *Journal of Political Economy*, Vol. 103, No. 2, s. 400-433.
- BRZOWSKI, Matthew (2007). "Welfare Reforms and Consumption among Single Mother Households: Evidence From Canadian Provinces", *Canadian Public Policy*, Vol. 33, No. 2, s. 227-250.
- CARRERA, Jaime Alanso; CABALLE, Jordi; RAURICH, Xavier (2006). "Welfare Implications Between Habits and Consumption Externalities", *International Economic Review*, Vol. 47, No. 2, s. 557-571
- COATSWORTH, John H (1996). "Welfare", *The American Historical Review*, Vol. 101, No. 1, s.1-12.
- DEVLIN, James F; WORTHINGTON, Steve; GERRARD, P (2007). "An Analysis of Main and Subsidiary Credit Card Holding and Spending", *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 25, No. 2, s. 89-101.
- EPPINGHOUS, Bernard; MANOW, Philip (2001). *Comparing Welfare Capitalism Social Policy and Political Economy in Eurpea, Japan and the USA*, USA: Routledge Publication.
- EYEMEN, U. ErmanSPSS 15.0 Veri Analiz Yöntemleri, İstatistik Merkezi, 2007, www.istatistikmerkezi.com, (Erişim Tarihi. 18 Kasım 2015).
- FITZPATRICK, Tony (2001). *Welfare Theory: An Introduction*. New York: Palgrave.

- Furletti, Mark (2003). "Credit Card Pricing Developments and Their Disclosure." Discussion Paper, Payment Cards Center. Federal Reserve Bank of Philadelphia, January 2003 www.philadelphiafed.org/pcc/papers/2003/creditcardpricing.12003pdf (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2015).
- GREVE, Bent (2008). "What is Welfare?", *Central European Journal of Public Policy*, Vol. 2, No. 1, s. 50-73.
- GÜLEÇ, Sertaç (2008). "1945-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Refah Devleti", *Yerel Siyaset*, S. 31, s. 48-55.
<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/welfare> (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2015)
<http://www.merriam-webster.com/dictionary/credit%20card> (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2015).
- Huffman, Sonya Kostova (2005). "Evaluation of Consumption and Welfare Changes under Economic Transition in Rural Poland", *Eastern European Economics*, Vol. 43, No. 3, s. 5-20.
- IBANEZ, Ana Maria; MOYA, Andres (2006). "The Impact of Intra-State Conflict on Economic Welfare and Consumption Smoothing: Empirical Evidence for the Displaced Population in Colombia", *HiCN Working Paper*.
- KARAKAŞ, Murat (2003). "Türkiye'de Tüketim Harcaması Anketlerinin Değerlendirilmesi", *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, C. 14, S. 49, s. 182-207.
- KAYA, Ferudun (2009). *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No 263.
- KHARE, Arpita; KHARE, Anshuman; SINGH, Shveta (2012). "Factors Affecting Credit Card Use in India", *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, Vol. 24, Is. 2, s. 236-256.
- KPMG, *Card Payments in Asia Pacific Region: The State of Nation*, available at: www.kpmg.com/hk/en/virtual_library/Financial_services/Card_Payments.pdf (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2015).
- MELKERSSON, Maria; SAARELA, Jan. (2004). "Welfare Participation and Welfare Dependence among the Unemployed", *Journal of Population Economics*, Vol. 17, No. 3, s. 409-431.
- MITCHELL, T.R.; MICKEL, A.E (1999). "The Meaning of Money: An Individual-Difference Perspective", *Academy of Management Review*, Vol. 24 No. 3, s. 568-578.
- ÖREN, Kenan (2011). *Sosyal Politika*, 1. Baskı, Ankara: Pelikan Yayıncılık.
- ÖZDEMİR, Süleyman (2005). "Refah Devletinin Gelişme ve Bunalım Dönemlerinde İş Piyasaları", *İktisat Fakültesi Mecmuası (Prof.Dr. Toker Dereliye Armağan Özel Sayısı)*, C. 55, S. 1, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, s. 695-733.
- ÖZDEMİR, Süleyman (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 57.
- ÖZKUL, Fatma Ulucan; TAPŞIN, Gülçin (2010). "Kredi Kartı Kullanımı ile Kullanılabilir Gelirin Tüketim Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Ampirik Çalışma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S. 47, s. 138-153.
- PARK, Sangkyun (2004). "Consumer Rationality and Credit Card Pricing: An Explanation Based on the Option Value of Credit Lines", *Managerial and Decision Economics*, Vol. 25, No. 5, s. 243-254.
- PHAU, I.; WOO, C (2008). "Understanding Compulsive Buying Tendencies Among Young Australians: The Roles of Money Attitude and Credit Card Usage", *Journal of Marketing Intelligence & Planning*, Vol. 26 No. 5, s. 441-458.
- RESCHER, Nicholas (1972). *Welfare The Social Issues in Philosophical Perspective*, USA: University of Pittsburg Press.
- SCOTT III, Robert H (2007). "Credit Card Use and Abuse: A Veblenian Analysis", *Journal of Economic Issues*, Vol. 41, No. 2, Paper from the 2007 AFEE Meeting, s. 567-574.
- SPENCER, Austin H (2009). "The Free Lunch: Arbitrage Profits Associated with Credit Cards", *Journal of Economic Issues*, Vol. 43, No. 3, s. 804-808.
- STAUFFER, Robert F (2003-2004). "Credit Cards and Interest Rates: Theory and Institutional Factors", *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol. 26, No. 2, s. 289-301.
- TAŞÇI, Faruk (2014). "Refah Devleti ve Yaşlılık Algısı: Türkiye Üzerinden Değerlendirmeler", (Der.) Betül Altuntaş, *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika*, 1. Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık, s.35-56.
- TEOMAN, Ömer (1989). *Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması*, İstanbul: İktisat Bankası Eğitim Yayınları, No 12, Yön Ajans Matbaası.
- TUĞAY, Osman; BAŞGÜL, Nermin (2007). "Önemli Bir Finansman Kaynağı Olarak Kredi Kartları: Kredi Kartlarının Kart Sahiplerinin Harcamaları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Burdur İlinde Bir Alan Araştırması", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 3, s. 215-226.
- TÜİK (2014). *Hanehalkı Tüketim Harcaması*.
www.haberturk.com.tr (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2015)
- YILMAZ, Eyüp (2000). *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- ZHAO, Yi; ZHAO, Ying; ve SONG, Inseong (2009). "Predicting New Customers' Risk Type in the Credit Card Market", *Journal of Marketing Research*, Vol. 46, No. 4, s. 506-517.